

KOROŠKI SLOVENEK

Naroča se pod naslovom
„Koroški Slovenec“,
Lidová knihtiskárna,
Wien V., Margaretenplatz 7.
Rokopisi se naj pošljajo na naslov:
Anton Machát, Wien V.,
Margaretenplatz 7.

Líst za politiko, gospodarstvo in prosveto

Izhaja vsako sredo.

Stane celoletno: K 100.—
polletno: K 50.—
četrletno: K 25.—

Za Jugoslavijo
celoletno: 15 Din.
polletno: 8 „
četrletno: 4 „

Leto I.

Dunaj, 19. oktobra 1921.

Št. 31.

Tako je moralo priti!

Avstrijska krona se podira, od dne do dne pada globlje. V teku nekaj mesecev je padla na četrtno, ko že popred ni bila več vredna nič (1,20 na 0,20). V drugih državah je v plačilo več ne jemljejo, le doma smo tako malo razumni, da si še zmirom pustimo ponujati ničvredni ta papir. Berač je, kdor je imel kaj prihranjenega, nesrečen, kdor je prodal posestvo in si mislil, da si z denarjem pomore. Kar so si ljudje prislužili za časa vojske, je izgubilo vrednost, danes ne velja nič več, neskončne številke, ali vedno dalje se pomikajo nazaj od ničle, ki stoji pred njimi, 0,20, kmalu bo 0,02 in nazadnje sploh —0—.

V tako žalostnih razmerah smo, a v mestih drve od ene veselice do druge. To je izzivanje kmečkega ljudstva, kar se zdaj še zmiraj v mestu vrši!

Veliki lepaki na vseh ogljih! Nemško telovadno društvo je imelo dne 1. oktobra t. l. veliko jesensko veselico v vseh prostorih poslopja godbenega društva:

1. Velika dvorana: Ples ob popolni godbi planinskih lovcev (vojakov).
 2. Vinska točilnica: Gostilničarka pri Lipi.
 3. Pivotočilnica: Pri Hrastu. Izborna pivo, klobase, mrzle jedi.
 4. Koča za encijan (žganje): Turistovi trošt, samo fine in najboljše vrste.
 5. Monakovska pivovarniška klet: Najboljše pivo, svitlo, črno, k pivu redkve, monakovske bele klobase.
- Mala dvorana: 1. Kavarna, izvrstna postrežba, tudi brezalkoholna pijača.
2. Oder za malo umetnost-kabaret, vino novo, šramel-godba.

Prvo nadstropje: „Gemütlich“ semenj, dradibaberl-ples (poskoči baba).

3. Srečolov nad 1000 dobitkov.

Vstopnica 50 kron.

Takih veselic je za gospodo v Celovcu hudo treba. Ne vedo več kam s svojimi hčerami, ki jih vidiš cele noči potepati se po cestah v slabi družbi. Morebiti se pa na veselici le še vjame kalin, ki bo ljubim starišem vzela skrb za dragoceno-malovredno igračo.

Osem dni potem zmagoslavje po vsej deželi. Slavni spomin na milijone, ki so se potrosili, da je iz njih vzraslo nekoliko nemškega navdušenja ob glasovanju.

Danes ples in razkošnost, jutri štrajk, in država pa daj večjih plač, daj draginskih doklad. In država jih daje naprej, naprej se vrtil strol, ki izdelava nov denar. Lahko bi privoščili vladi in uradnikom, — tudi delavcev žal ne morem izveti — ta dirindaj. Ali ta dirindaj gre na stroške tistih, ki delajo in so štedili, ta užitek plje kri in mozek naših starih ljudi, naših vdov in sirot. Vse kar so ti imeli, se raztopi v nič, drugi, ki nikoli niso mislili na bodočnost, pa se zagarajo iz ene veselice v drugo. To veseljačenje je znak globoke moralne propalosti. Vsa ta mestna kultura je gniloba! Ljudstvo ne pozna več poštenega veselja, dela se boji, hoče le življenje uživati in ga uživa, — žal na stroške drugih, ki mirno trpe — im to je naš kmečki stan. Smilijo nam se pa tudi otroci, smilijo reveži v mestu, ko jih je toliko, venomer se pa od kmeta tudi ne more zahtevati, da bo delal 16 ur na dan za prazen papir. Da bi bili naši kmetje bolj organizirani, da bi imel naš kmečki stan zmognih voditeljev, že davno bi zaklical z gromčim glasom vladi in gospodi: Nehajte s svojim švindelnom, mi vam za ta papir ne damo več

kruha, ne krompirja, ne mleka in ne mesa, kuhajte in pecite si svoje bankovce in ko bode imeli enkrat prazen želodec, napravite si zopet kako veselico. Na kmečke stroške ne boste naprej plesali in pijančevali.

Zakaj se pijančevanje sploh ne prepove? Če bo vsako soboto pust, nobenemu delavcu zaslužek ne ba dosti velik, da bi pokrila take izdatke. Kmalu bo mast stala 1000 kron, moka 200 kron, meso 200 kron, vino ponekod že stane 400 kron, a ga le pijejo. Neumno in lažljivo je govoriti vedno le o špekulantih, ki kupujejo in prodajajo tuji denar; kriva je vlada, ki naprej dela ničvredni denar. Ali ne smemo reči, tu so špekulantje, tu goljufija in nikjer drugod! Zastopniki vlade kriče, da ni mogoče drugače! To je krik pijanca, ki pravi, da ne more drugače; ko bo ob vse, se bo že streznil, se je še vsak. A pijanec zapravlja le svoje, tu se pa zapravlja premoženje delavnega ljudstva. Če ne znate in ne morete, pustite igračkanje z lastno državo, naj hiša pade, če noče stati!

Velika krivda zadene delavstvo, ki je sanjalo o nekem kapitalizmu. Mislili so, tako so jim pravili voditelji, da je v državi Bog več kot kapitala, ki ga je treba bogatino vzeti, pa bomo pri malem delu vsi dobro živeli. Tega bogatstva pa le nikjer ni, in kar ga je bilo, so ga judje pravočasno spravili na Angleško. Zdaj nastopajo socijalni demokratje z načrtom, ki naj vredi denarne razmere. Najpreprostejši načrt bi bil, da bi delavci rekli: Delajmo kakor pred vojsko, pustimo štrajkanje, prepovejmo vsak luksus, pa bi vse zopet prišlo v red. A tako daleč še nismo.

Istočasno zahtevajo večji davek na prempženje. Pri tem si mislijo brskone, da bi cenili vso zemljiško in sploh nepremično last; n. pr. kmetu bi rekli: tvoje posestvo je vredno en milijon kron, 500.000 kron boš plačal davka.

PODLISTEK

Kartograf Blaž Kocen.

(1821—1871.)

(Letos 7. avgusta so odkrili spominsko ploščo na njegovi rojstni hiši na Ponikvi ob juž. žel.)

Narod, ki svojih velikih mož ne spoštuje, niti vreden ni, da so mu ti možje živeli. Vsled tega je tako razveseljivo, da se je letos počastil spomin enega najimenitnejših naših rojakov. Da Ponikva ne bo prezrla stoletnice Kocenovega rojstva in istočasno petdesetletnice njegove smrti, o tem je bil pač vsakdo prepričan. Saj Ponikva ima več svojih sinov, s katerimi se more ponašati in s katerimi se tudi po vsej pravici ponaša; spoštuje njih spomin in slovesno obhaja njih jubileje. Kdo se ne spominja, kako veličastna je bila Slomškova slavnost! Res, da je bil veliki Slomšek za naš narod neizmerno večjega pomena, Kocen pa si je pridobil sloveče ime v znanosti in ga zato pozna ves učeni svet.

Miren, tih učenjak je bil Kocen, ki je napredoval iz lastne marljivosti na podlagi lastne duševne sile. Blaž Kocen je bil rojen 24. januarja pred sto leti, torej ravno v tistem času, ko so se zbirali najmočnejši vladarji Evro-

pe v Ljubljani, da bi na ljubljanskem kongresu polagoma zbrisali vse sledove, ki jih je zapustila doba Napoleonova. — Lahko si pač mislimo, da je slišal naš Kocen od starejših ljudi pripovedovati o silnih homatijah na začetku 19. stoletja, pripovedovati pa tudi o tujih deželah, v katerih so se borile Napoleonove armade. Morda se je zbudilo že takrat v mlademu srcu zanimanje za te tuje dežele in s tem za vso znanost, ki nas uči o tujih deželah, za zemljepisje.

S 13imi leti je prišel Blaž v gimnazijo v Celje. Stariši, sami siromašni, mu pač niso mogli pomagati. Z lastno pridnostjo si je moral pomagati naprej. Takrat pa še celjska gimnazija ni bila popolna; saj je znano, da ji je sedmi in osmi razred, lahko rečemo, iz lastnih sredstev oskrbel šele Slomšek. Zato je moral Kocen po dovršenih šestih razredih iti na licej v Gradec, in to vse v času, ko še ni tekla južna železnica, ki je nastala šele leta 1846. Peš je šel v Gradec in paš je moral priti v Celovec, kjer je vstopil v celovško bogoslovnico, ki je bila skupna za krško in lavantinsko škofijo. V Št. Andražu je bil 1. avgusta leta 1845 posvečen na duhovnika. Bil je nato kaplan v Št. Rupertu nad Laškim, v Šoštanjju in Rogateu.

Med tem časom pa so povečali število razredov pri gimnazijah in tako potrebovali večje

število učnih moči. Med takratno duhovščino je bilo več takih mož, ki so se pečali z znanstvenimi raziskavanji. Eden izmed njih je bil Blaž Kocen. Vlada ga je pozvala, naj postane učitelj na gimnaziji v Celju. Poučeval je pa le kot namestni učitelj. Da bi napravil izpite, se je podal na Dunaj ter res po enoletnem studiranju napravil profesorski izpit iz prirodoslovnih ved z odliko. Zopet je dobil mesto profesorja na gimnaziji v Ljubljani. Kmalu pa je bil prestavljen na gimnazijo v Gorico. Pa tudi tukaj ni ostal, temveč je prišel leta 1858. na gimnazijo v Olomuc na Moravskem, kjer je ostal do leta 1870. ko je nastopil vsled boleznih dopust, s katerega se ni več vrnil, ker je umrl že 29. maja 1871, torej šele 50 let star, in leži pokopan na Hernalskem pokopališču na Dunaju. —

To bi bilo njegovo življenje. Vse važnejše pa je bilo njegovo delovanje. Že kot kaplan se je zanimal za znanost, kajti sicer bi ga naučna uprava ne vabila za profesorja; pozneje kot učitelj pa se je ugloobil v znanstvena raziskavanja, v prvi vrsti v zemljepisne študije. Največji pomen pa je dosegel s tem, da je podal svojim sodobnikom celo vrsto zemljepisnih kart in atlantov.

Najodličnejši geografi ali zemljepisci od najstarejših časov sem so se bavili z vpraša-

Mi pa pravimo, ne tako! Napravimo večji davek na dohodke; mnogo imamo ljudi, tudi delavcev, ki imajo danes plače že 3 do 400.000 kron, naj tak plača večji davek. Polje rodi, če se obdelja, brez dela ne rodi nič: polje je le delamožnost — Arbeitsgelegenheit. Če se polje ceni, potem se naj ceni tudi zdravniku in odvetniku doktorski diplom in delavcu učno spričevalo, na podlagi katerega izvršuje svoj poklic.

Zemljiški davek naj se zviša stokrat! Zakaj ne, če se kmet obdači tudi le enkrat! Ali plačevati zemljiški davek, ko zemljišče samo ob sebi, brez dela ne rodi in plačevati še dohodninski davek in delati 16 ur na dan, ter nositi cene, ki jih določuje vlada, teh neumnosti bo kmet kmalu sit in bo pustil polje neobdelano. Ali bojo potem prišli delavci iz mesta orat in gnoj kidat?

Urediti hočejo več državnih monopolov: na špirit, vžigalice in petrolej. Zakaj pa ne na električno luč, ki jo ima mesto? Samo na petrolej, s katerim se sveti po deželi. Kmet sveti le, dokler je treba, potem gre spat: V mestu bi se še več dobilo, ko teater in kavarna svetijo do pol noči ali pa celo do jutra. Tu se sveti za kratek čas, pri kmetu le za potrebo.

Delavci tudi zahtevajo, da se uredijo tudi uradniške službe. Vsak osel mora uvideti, da Avstrija ne more rediti 264.000 nameščencev in njihove družine vsega vkup en milijon ljudi. Ali kako? To bo najtežje, tu bo treba krute sile. Tu bo morala poseči vmes kaka tuja vlada. Do zdaj so se še zmiraj sprejemali novi uslužbenci, ker velika večina ne mara nič delati, hoče pa biti oskrbljena od države. Slavno nemško uradništvo — grobokop države — gloda na upnih temeljih, kakor podjed na naših travnikih. Načrt socijaldemokratske stranke bi ne bil slab, ko bi tudi ne zahtevali, da naj se črtajo vsi izdatki za cerkve in duhovnike. Pa to ne pomislijo, da bojo morali potem nastaviti novih uradnikov, ki bodo vodili matrike in pisali za vlado, kakor zdaj župniki. In končno: Dajte nazaj, kar je cesar Jožef vzel cerkvi ter potem obehal, da zane-prej država vzdržuje duhovščino. 297 samostanov z obširnimi posestvi je tedaj vlada pobrala. Kar je tedaj cesar Jožef sejal, je sedaj po 100 letih rodilo svoj sad: Poldrug milijon goldinarjev se je tedaj cenila cerkvena last v deželi. Dajte jo danes nazej, pa ne bo treba prav čisto nič več prispevati za duhovnike. Država je ta prispevek duhovščini dolžna! Sicer pa vsakdo ve, kako si danes navadni delavec veliko več zasluži nego najuglednejši župnik. Svet stoji na glavi, pa tak nebo ostalo.

Podpirajte našo stvar!

njem, kako najbolje narisati zemljevide. Tako se je vglobil v kartografijo tudi naš Kocen. V Avstriji so takrat uporabljali atlante, ki so jih narisali kartografi v nemški državi. V vsej Avstriji torej ni bilo učenjaka, ki bi si upal prevzeti tako delo. Šele Blaž Kocen se ga je lotil ter izdal 1860. leta atlant za ljudske šole, tri leta pozneje pa atlant za srednje šole, ki se rabi v naših šolah še sedaj v 42., seveda predelani izdaji. In v tem tiči njegova največja zasluga! Prvi kartograf avstrijske države je bil naš rojak Ponkovič, Blaž Kocen, čigar stoletnico rojstva in petdesetletnico smrti letos proslavljamo.

Mnogo drugih kart in znamenitih spisov je Kocen še izdal, pa bodi dovolj, da omenimo, da je bil Kocen prvi, ki je narisal še stenske zemljevide avstrijskih dežel, med njimi tudi na eni karti vse pokrajine, v katerih prebivajo Slovenci.

In s tem pridemo k vprašanju, če se je Kocen zavedal svoje narodnosti. Zelo razširjeno je mnenje, da je Kocen svoje pokoljenje utajil. Saj so znane izjave njegovih učencev, ki trde, da ni hotel Kocen nikoli pokazati, da razume slovenski; njegovi tovariši — profesorji so trdili, da Kocen ni odobral narodnostnega gibanja, ki so ga Slovenci započeli leta 1848. — Morda je na tem kaj resnice, a ravno tako

Zakaj izzivate?

Že dolgo časa so nemški listi, brez izjeme strank, razširjali agitacijo za slovesno poslatvitev obletnice „zmage“ pri plebiscitu.

V čem pa je obstojal program? V plesu, pljačevanju in razgrajanju; simptomi današnje degenerirane dobe. Na vsporedu je bilo tudi dekoriranje ljudi, ki so leta 1919 in lansko jesen po glasovanju se najbolj odlikovali v pretepih in kaljenju nočnega miru, ter bili nevarni tudi lastniki. Kako more to postopanje, da se pohvali nasilstvo, vplivati na javno mnenje in ljudsko moralo?

Ali so take hrupne prireditve današnjim razmeram primerne? Sedaj, ko se cene vsakdanjim potrebščinam skokoma dvigajo, ko naša krona stoji nizko kot še nikdar, ko si vodilni možje v državi z vsemi mogočimi sredstvi prizadevajo rešiti državo groznega poloma, v teh časih se lahko miselno zapravljajo tisočaki, teče vino in vlada bezskrbna razposajenost in veseljačenje. V teh časih, ko premožni trpijo pomanjkanje in si s svojo pičlo plačo in pokojnino ne morejo nabaviti najpotrebnejšega, se razgraja in razsipa denar! Ali se to ne pravi, ljudstvo varati in ga zazibati v brezskrbnost? To je po mnenju nemških voditeljev „vredna“ proslava obletnice!

Za vse to je denarja dovolj. Če se pa n. pr. v cerkvi oznanj darovanje za invalide, za pogorele, sirote ali drug človekoljubni namen, tedaj mora človeka popasti jeza, ko preštevja pičle kronice, katere se komaj izplača izročiti določenemu mestu, oziroma namenu. In ta skopost ter umazanost je najbolj očitvidna v krajih, kjer imajo večino „nemško misleči“.

Vi, demagogi, ki se toliko bahate, da ste trpeli in delali za „nedeljivo Koroško“, vprašajte svoje vest, koliko ste pa že darovali za invalide ali sirote onih, ki so padli v boju za Koroško? Vi zapeljivci ljudstva, le vprašajte uboge ljudi v Celovcu, kaj oni mislijo o teh slavnostnih prireditvah! Vi ste pobeljeni grobovi, polni hinavščine in laži; imate lepe besede samo na jeziku, a v srcu ste polni sebičnosti. Zakaj varate ljudstvo, zakaj ga hočete še bolj demoralizirati? Zakaj nas ponovno izzivate?

Mi pa na vse te provokacije odgovorimo s tem, da se še bolj organiziramo in se strnemo v nepredorne vrste. Popolno ignoriranje počenjanja kratkovidnežev, je znak višje stoječega človeka.

O slovenskih mejah.

O naših mejah govori francoski publicist Albert Mousset v članku „Jugoslavija in njevo mesto v evropski politiki“ v pariški „Revue Bleue“ (št. 16 z dne 20. avg.). Mousset pravi med drugim:

gotovo je pa tudi, da je Kocen začel razumevati narodnostno gibanje, ko je živel med navdušenimi Čehi v Olomoucu. Da se ni sramoval svojih rojakov Slovencev, je pokazal pač sam najbolje s svojimi deli; z že prej omenjeno karto Slovenije.

Avstrijska vlada nam take karte do razpada ni dovolila. Kocen pa jo je že leta 1863. izdal, sicer ne pod imenom Slovenije, temveč le kot Istro, Goriško, Kranjsko, Spodnje Štajersko in Spodnje Koroško, tako torej, da so bile na tem zemljevidu vse pokrajine, kjer prebivajo Slovenci, z izjemo ogrskih Slovencev.

Na karti avstrijskih Alp pa je označil kraje z nemškimi in slovenskimi imeni. Tega ni storil ne na Češkem, ne na zemljevidu kake druge dežele. Edino slovenska imena je sprejel v svoj atlant.

Iz vsega pa vidimo, da stoji tudi v tem pogledu Kocen pred nami kot čist značaj in zato je prav in lepo, da ga slavimo, da se ga spominjamo v številu naših slavnih učenjakov. In Ponikva je počastila samo sebe v tem, da je počastila letos spomin Blaža Kocena.

Iz „Nove Dobe“.

Jugoslavija je danes v posesti svojih definitivnih mej. Napravila je torej mir z vsemi svojimi sosedi. Gotovo je, da se ne sme reči, da je našla v obsegu sedanjih mej popolno uresničenje svojih sanj. Na stotisoče Slovencev ostane pod italijansko vlado po rapalski pogodbi. Istra je pokazala s tem, da je poslala nekaj slovenskih poslancev v italijanski parlament, da ostane zvesta svojim rodnim bratom in volitve so vzbudile občutek hvaležnosti in bolesti pri vseh Jugoslovenih. Toda z diplomatskega stališča je stvar rešena. Beogradskemu kabinetu ni preostalo drugega, kakor na najboljši način izrabiti pogodbo, ki mu je sicer naložila kruto žrtve, a imela vsaj prednost, da je pričela dobo mirnih odnošajev z Italijo. Razumeli so jo dobro, kajti rapalski pogodbi so neposredno sledila trgovska pogajanja in trgovinski tok med obema državama, ki je bil se premočan, se je v nepričakovanem obsegu razširil.

Koroški plebiscit je bil za slovenski patriotizem grenko razočaranje. Mogočnim srestvjom, ki jih je uporabil Heimatsdienst, se e pošrečilo odrgati od države SHS 15.000 Slovencev. Vzroki tega poraza so znani: glasovati za Dunaj, to je bila rešitev pred splošno vojaško dolžnostjo; s tem so se kmetje tudi ognili meji med njihovimi pridelki in trgov v Celovcu, ki bi bil na vsak način pripadel Avstriji. Pomisleki egoistične narave se torej zmagali in Nemci sami so pripoznali, da ljudsko glasovanje 10. oktobra 1920 nikakor ne odgovarja številnemu razmerju Slovanov in Germanov na spornem ozemlju.

Plebiscit je postavil Avstrijo na Karavanke. Jugosloveni razumevajo le predobro priključitev avstrijske republike Nemčiji, kateri bi prišlo prav, da se vrže proti Jadranu. Razumljivo je, da je beogradski kabinet poslal vrhovnemu svetu noto in ga prosil, naj tolmači plebiscit tako, da potegne ob Dravi jugoslovensko-avstrijsko mejo. Ta rešitev, podobna oni, ki bo menda tudi zmagala pri razdelitvi Šleske, se ozira na željo narodnosti in bi rešila težke nevarnosti ne samo Jugoslavijo, ampak tudi Italijo. Plebiscit za priključitev Nemčiji, katero je Avstrija dovolila v svojih pokrajinah, so izvrstna podpora srbskih zahtev. P. V. B.

Germanizacija v cerkvi. V dobi pred vojko nam je bilo vsaj škofijstvo toliko pravično, da, čeprav nam ni poslalo vedno duhovnika, katerega smo mi hoteli, vsaj Nemcev ni pošiljalo v slovenske kraje. Odkar se je pa škofijstvo pobratilo z „Heimatsdienstom“ in sklenilo z njim zvezo na življenje in smrt, se oddaja ena slovenska župnija za drugo Nemcem. Tako se je zgodil zopet vnebovpijoč slučaj. Bila je razpisana župnija Borovlje v Rožu. Kompetirala sta dva Slovenca in en Nемеc. Župnijo je dobil Nемеc. Borovlje, središče slovenskega Roža, kamor prihajajo Slovenci celega Koroža, imajo torej Nемеca kot župnika. S tem je škofijstvo s svojo germanizacijo prekorajilo Dravo. Vrhutega je ta župnik tujec, ki je prišel šele pred kratkim na Koroško, medtem ko ima eden od slov. kompetentov že svojih 25 službenih let in je vrhutega še Rožan domačin. Da zdaj so hodili v Borovljah vsaj Slovenci v cerkev, zdaj bo pa še tem pot tja zagrenjena in posledica bo, da bo cerkev še bolj prazna, kot je bila. Pa kaj je našemu škofijstvu na tem! Da bo le kmalu dozidan nemški most do Ljubelja, kaj mu mar, če so žrtve za to neumrjoče duše — saj so samo slovenske.

Kako se je rešilo jezikovno vprašanje v Švici. Po „Prager Tagblattu“ posnemamo: Českoslovaški komisiji strokovnih organizacij je tajnik švicarskih organizacij podal sledeče informacije o jezikovnem vprašanju v Švici: V Švici so trije glavni jeziki: nemški, ki ga govori približno dve tretjini prebivalstva; francoski, ki ga govori ena tretjina, in italijanski, ki se ga poslužuje približno 180.000 ljudi. V jugozahodnem delu Švice je poleg tega še nekaj kompaktno naseljenih Reto-romanov. V vzhodnih kantonih se govori izključno nemško, v Waadtu in v Ženevi izključno franco-

*) Mousset je napačno informiran, Slovencev na Koroškem je 100.000. (Uredništvo.)

sko, v Bernu, Freiburgu, Neuschatelu in Wallis je prebivalstvo mešano. Kljub tem trem jezikom Švica ne pozna jezikovnega vprašanja. Kdor dopošlje na urade kak spis v enem teh jezikov, ima pravico do odgovora v istem jeziku. V parlamentu mešanih kantonov in tudi v zveznem parlamentu so vsi jeziki enakovrni, vsakdo govori, kakor zna in se govori nikjer ne prevajajo. Računa se pri tem na to, da vsak izmed poslancev obvladuje dva jezika, če kateri tega ne zna, si mora sam oskrbeti prestave. Tolmačijo se samo predlogi. Tiskane stvari se dostavijo vsakemu članu v njegovem materinem jeziku. Tudi člani vlade podajajo svoja mnenja v svojem jeziku. Tako je tudi urejeno šolstvo. V nemških okrajih se poučuje nemško, v francoskih francosko, v italijanskih italijansko. V višjih šolah se poučuje še eden od jezikov. Francosko govoreči državljani nima pravice v nemških okrajih zahtevati, da bi se ga poučevalo v njegovem materinem jeziku in obratno. Kdor to želi, si lahko ustanovi privatno šolo. Kakor je v javnem, tako je tudi v privatnem življenju. Vsaka organizacija katere delokrog obsega celo državo, uraduje v vseh treh jezikih. To sicer malo podražuje aparat, vendar se ne dá izpremeniti.

TEDENSKI PREGLED

Avstrija.

Pogajanja glede Zapadne Ogrske v Benetkah.

Kakor že javljeno, so se pogajanja na otvoritveni seji vodila ločeno. Italijanski zunanji minister Della Torretta je imel najprej z avstrijsko potem pa z madžarsko delegacijo daljše razgovore. Avstrijska delegacija je v svojih izjavah poudarjala odločno svoje pravice glede Zapadne Ogrske, ki so zajamčene po mirovni pogodbi in po odločitvah poslaniške konference. Nato je natančno obrazložila sedanji položaj v Burški (Zapadni Ogrski) ter ugotovila, da se je situacija zadnje tedne zelo poslabšala. Avstrijska delegacija je izčrpno utemeljila svoje stališče, da ni treba, da bi Avstrija zajamčila katerosibodi garancijo, temveč da se mora Avstriji garantirati posest Burške, predvsem pa osvoboditev tega ozemlja od madžarskih tolp. Posvetovanja sa danes še niso zaključila, temveč se jutri nadaljujejo.

Madžari pripravljajo napad na Dun. Novomesto.

Tukajšnja vojaška oblastva dobivajo poročila, iz katerih sledi, da Madžari pripravljajo velikopotezno akcijo proti Dunajskemu novemu mestu. Ob vzhodni meji Burške in na jugu Nežiderskega jezera so zbrali Madžari okoli 40.000 mož. Te čete nameravajo razdeliti v dve koloni, od katerih naj bi ena prodirala naravnost proti Dunajskemu novemu mestu, druga pa preko Severnika proti severu tudi proti temu mestu in potem še dalje. V prvi vrsti se nameravajo Madžari polastiti velikih municijskih tvornic in skladišč pri Dunajskem novem mestu. Ako se jim vse to posreči, kakor računajo, potem jo udarijo proti Dunaju.

Spopadi v zapadni Ogrski. Medtem ko se Madžari na eni strani pogajajo z Avstrijo, napadajo na drugi strani tolpe seveda z vednostjo madžarske vlade avstrijske posadke. Tako se poroča zopet iz več krajev na štajersko-ogrski meji o spopadih med tolpami in avstr. vojaki.

Rusija.

V Sibiriji je še mnogo naših ljudi. Iz Sibirije se je vrnila te dni švedska delegacija, ki sedaj objavlja, da se nahaja v Sibiriji še približno 20.000 vojnih ujetnikov, od katerih pa se polovica sploh ne misli več vrniti, marveč se hoče stalno naseliti v Sibiriji. Ujetniki so večinoma Poljaki, Ukrajinci in Madžari. Tudi Jugoslovani so še precej v Sibiriji.

Glad v Rusiji.

Moskva. V caricinski guberniji žive ob nadomestilih. V okrožju Ljenu je prebivalstvo prerilo vsa močvirja. Stradajoči prebivalci hodijo mnogo vrst daleč ter iščejo korenin. Drugi potujejo v mesto, da bi izkopali malec in slična nadomestila, iz katerih si potem delajo kruh. En pud želoda stane do 70.000 rubljev. V Ljenu se plača za en funt nadomestilnega kruha 4500 rubljev, za korenine do 75 tisoč rubljev za en pud.

V Tatarski strada nad en milijon otrok. Prehrano 200.000 otrok so prevzeli Američani. Vlada skrbi za približno 70.000 otrok, neprekrbljenih ostane en milijon. 30.000 otrok bodo odpeljali. Dosedaj so jih odpeljali samo 3700.

Italija.

Italija dovolila izvoz riža. Iz Beograda javljajo, da je italijanska vlada ponovno dovolila izvoz riža.

Zasedanje italijanskega parlamenta odgledano. Italijanski časopisi javljajo, da je zasedanje italijanskega parlamenta odgledano zaradi škitske italijanske kraljevske dvojice v zasedenem ozemlju.

Švica.

Karl ostane v Švici. Glasom poročil „Baseler Nachrichten“ se protivijo vse evropske države, dati ekscesarju Karlu zavetišče. Tako bo morala Švica še nadalje hočeš-nočeš obdržati Karla v svoji sredi.

RAZNE NOVICE

Sestanek dr. Beneša z avstrijskim kanclerjem.

Dunaj. Sestanek zveznega kanclerja dr. Schoberja s češkoslovaškim ministrskim predsednikom ter zunanjim ministrom dr. Benešem se bo vršil koncem tega meseca v Budjevicah.

Število porodov v Parizu. Število porodov v Parizu, ki je bilo že lansko leto mnogo večje v primeri z l. 1913, je v prvi polovici tega leta zopet silno naraslo. Dočim je znašalo v prvi polovici leta 1913 število novorojenih otrok 24.300, a v prvi polovici leta 1920 27.906, je naraslo v prvi polovici tega leta že na 31.885.

DNEVNE VESTI IN DOPISI

Zveza koroških zadrug v Celovcu, r. z. z o. z. je začela poslovati in ima svojo pisarno v Mohorjevi hiši, Vetrinsko obmestje štev. 26/I levo. Strankam bo na razpolago vsaki četrtek od 9—12 ure dopoldan.

Bilčovs. Dne 26. septembra t. l. so prišli trije že povsod znani razgrajaci iz Kotmarenvasi v Bilčovs, ter se v znani gostilni „Miklausch“ malo preveč navžili alkohola. Ko jim je postalo dolg čas, so začeli nekega starega možakarja iz Ledenic, kateri je slučajno zašel tje, zbadati in oštevati, da je „Čuš“ itd. Bili so ga celo po glavi. Ko je neki tukajšnji fant prišel tje, se je cela ploha psovka vsula na njega. K vsemu temu je gostilničar molčal. Fant je odšel. Toda razgrajaci niso dali miru, celo pred gostilno so prišli klicati: Kje so bilčovski čuš? Ker pa kri naših fantov tudi ni voda, jim je seve zavrela in zgodilo se je, da so fantje pokazali, kje in kaj so bilčovski čuš. Nam se zdi, da bodo vedeli ti gospodje sedaj, da če hočejo biti naši gostje, se morajo malo bolj dostojno obnašati. Gostilničarja pa opozarjamo, da naj prihodnjic pijanim ljudem ne daje več pijače in jim tudi ne pusti z razgranjem in psovanjem žaliti mirne ljudi.

Blato pri Pliberku. Teško še čutimo globoke rane strašnega požara, ko nas je že zadela druga huda nesreča. Pojavila se je ostudna griza in že zahtevala več žrtev. A najtežje med vsemi pa nas je potrla bridka izguba Figovčeve Lojzke in njene matere. Pretresljiv je bil pogled in solze so stopile v oči vsakemu, ki je stopil v Figovčovo hišo. Na mrtvaškem odru leži Lojzka, v cvetu mladosti, dolgoletna prvovrstna cerkvena pevka, zaradi svoje vesele in prijazne narave splošno priljubljena, tolažba in veslje nesrečnih pogorelcev in opečenih od zadnjega požara, poleg nje pa leži njena ljubljena mati, edina opora svojih otrok, pomoč in tolažba nesrečne družine, ki je pri požaru prišla ob vse svoje premoženje in se še hudo opekla, katero je dobra mati sprejela pod svojo streho. Bolani ste bili komaj par dni. Zdravnik je sicer vbrizgal zdravilo proti grizi, ki pa je imelo očitno nasproten uspeh. V nekaj urah je nastopila smrt in pretrgala nit ljubljene življenj. Kako zelo ste bili priljubljeni, je pokazal veliki pogreb, ki je spremljal rajni na njih zadnjem potu. Kako velika je njuna izguba, je pokazala globoka žalost, obilne solze, ki so tekle iz oči vseh navzočih. Višek žalosti pa je bil, ko so položili obe krsti v skupen grob, kamor so pred nekaj leti pokopali ljubnega očeta oziroma moža, ter so pevci v žalostinki vzeli slovo od svoje sopevke. Le ena prošnja, le ena želja je bila in je vseh: Bog tolaži žalostne sirote, rajnima pa daj večni mir in pokoj! —j.

Reberca. Preteklo je leto in dan, odkar so zavedni koroški Slovenci prišli pod nemški jarem. Glasovanje mnogo tisočev zavednih Slovencev je pokazalo, da kljub vsemu umetnemu zatiranju slovenskega življa pod mačeho staro Avstrijo narodne zavesti med Slovenci niso mogli zatreti. Slovenska misel krepko živi v sreih narodnih koroških Slovencev. Toda krivica mora podleči praviči, in ura pravice bo gotovo prišla. Zatekli smo se v svoji dobrodušnosti k antanti, ki nam je obetala z lepimi gladkimi besedami pravično urediti naše upravičene želje. Obracali smo se na Wilsona, obracali na druge mogotee v antanti, toda videli in občutili smo, kako so naši „prijatelji“ v antanti, posebno Italijani, zdrknili iz poti pravice in nas potisnili v nesrečo. Ker torej vidimo, da se ne moremo in ne smemo zanašati na druge pri naših pravičnih stremljenjih, nas mora to dejstvo utrditi v prepričanju, da se naj zanesemo le na svoje lastne moči. Zato pa delajmo pridno in vestno, proč s pajančevanjem, razoranjem in lenobo, le smotreno delo nam bo dalo tolažbo in nas privedlo do cilja.

Reberca. Slovenski delavci se še dobro spominjamo, kako se je letos prvega majnika v Železni Kapli razkoračil govornik in rekel nam slovenskim delavcem v blaženi nemščini seveda: „Zuerst kommt der Mensch und dann alles andere!“ (t. j. najprvo pride [pri nas vpoštev] človek in na to vse drugo.) Govornik je mislil: Najprvo je treba upoštevati temeljne človeške pravice, najprvo treba skrbeti delavcu za pošteno, dobro življenje — za živež, potem šele povdarjati narodnost in politiko „uganjati“. — Prav to smo pa mi slovenski delavci pri glasovanju hoteli: Dobro, brez kart in brez pomanjkanja živeti. Hoteli smo si s svojim težkim delom služiti denar, kateri je nekaj vreden. Žal da so nekateri ki so bili zapeljani po svojih nemčurških voditeljih, prepozno prišli do tega spoznanja. Dobro ste povedali v zadnji številki g. urednik, da so koroški socialni demokratje najprvo Nemci ali bolje rečeno pri nas renegati, potem šele socialisti. No, to so naši socialistični voditelji zopet prav lepo pokazali pri obletnici glasovanja. Uprizoriti so hoteli velik „Fest“, a ne vemo, zakaj se jim ni prav posrečilo. Zato so pa nezvesti sinovi slovenske matere streljali s topiči kot nōri in nas Slovence „horukali“, ker ljubimo in spoštujemo svoj materni jezik. Ne zamerite, če smo se pri tem hornkanju čušov morali spomniti na tisto: „Aussi mit dem Čušen — Eini mit dem Speck...“ Mi bi rekli: Več varčnosti in manj „Festov“, pa bo bolje v avstrijski republiki.

Sele. (Nekaj o naši republiki.) Selani imamo svojo republiko, ki je urejena kakor Švica. Da je trdna, kaže že to, da se naša vlada ne

menjava tako hitro kakor v drugih državah. Sedanja vlada sestoji iz teh-le ministrov: Predsednik republike in obenem minister za zunanje zadeve: župan Jagovec; minister za notranje zadeve in za boročastje: župnik Vauti; minister za uk: šolski vodja Startinig; minister za prehrano: načelnik gospodarskega odbora Tomej Ogris; minister za promet: načelnik cestnega odbora Stefan Rakusek; minister za trgovino: lesni trgovec Valentin Čertov; minister za deželno brambo: revirni nadzornik Falle; minister za zdravstvo: medicinec Matko Jug (večkrat na dopustu); minister za pošto in brzojav: pismonoša Jozef Mlečnik. V republiki vlada lep red in mir in prijateljstvo. Kdor ne verjame, naj pride pogledat! Krepke republikanske gorjanske pozdrave vsem našim prijateljem!

Sele. (Poroka.) Celo leto v Selah ni bilo prave korajže za ženitev. Sele v torek 11. okt. je bila letos prva poroka. Neža Uznik, pd. Gregčinja, se je naveličala biti vdova in si je mislila: „Oloveku ni dobro samemu biti“. Zato je odala roko g. revirnemu nadzorniku Ivanu Falle-ju. Cerkveni pevci so jima peli pri maši o ljubezni, pri poroki so jima v nagovoru priporočali g. župnik ljubezen, na ženitovanju je vladalo veselje in ljubezen, zato naj ju sreča v veselju in ljubezni spremlja tudi v novem stanu!

Železna Kapla. Obletnica nesrečnega glasovanja je bila tukaj mirna. Malo jih je bilo, kateri so skozi dva dni „zračili“ svoje zastave, prav malo jih je bilo, kateri so s svojim obnašanjem izzivali nas zavedne Slovence. Slovenci, potrebno bo, da si vse te dobro zapomnimo. Zvečer in pozno v noč je nekaj „nadebudne“ kapelske mladine kurilo ogenj in sveda so vsi ti „polnokrvni“ Germani kričali skoraj bi rekli tulili svoj „Heil“. Mi Slovenci po hribih smo pa prav trezno premišljevali: Kaj smo imeli pred enim letom jesti in kaj danes; kak denar smo imeli pred enim letom in kak danes...

Izkaz darov za pogorelece v Blatu. Družina Aichholzer, Dobje, 1000 kron; neimenovani gospod, Celovec, 1000 kron; Hedenik Jakob, Žihpolje, 100 kron; Dr. Nevesekdo, Lipa nad Vrbo, 500 kron; neimenovani gospod, Žihpolje, 100 kron; neimenovani gospod iz Žiljske Doline, 200 kron; družina Suppanz, Žihpolje, 500 kron. Skupno darovani zneski 3400 kron.

GOSPODARSKI VESTNIK

Korosko gospodarstvo.

Nadaljevanje.

Kdor ima kaj premoženja, bo na vsak način prevzel posestvo v last. In to naj bi bil prvi predpogoj: če nimaš sam ničesar, ne začneš gospodarstva, saj boš še tisto zgubil, kar imaš. Postava skuša ustvariti najemniku neko podlago, da bi dobil kje kako posojilo. Nekaj mora imeti če si hoče hišo urediti in kupiti kar je treba. Česa pa je treba, ko se nastopi taka pušča? Par goved, par svinj, voz, plug, orodje, krma za pol leta naprej, hrana za teta dni, to se v naših dneh ne na napraviti za 200.000 kron. Kdo pa bo novemu najemniku toliko posodil? Postava zatrjuje, da je najemniška pravica nekaj vredna. G. Kiršner trdi, da ima takšna pravica samo tako vrednost kakor delna lastniška pravica na mestni hiši. Mestna hiša daje stanarino, kdor je lastnik polovice hiše, dobi polovico stanarine. To je priprosto: ali hiša na kmetih ne daje stanarine. Dohodki prihajajo iz polja, ne iz hiše, prihajajo iz živine, ne iz hleva. Ko potem postava govori o „postavni varnosti“, pravi, da so posojila do polovice vrednosti poslopij ki jih je najemnik postal, „postavno varna“. Svariti moramo, da bi se dajal denar sirot, vbožnih zakladov, cerkven denar itd. na tako „postavno varno mesto“. Posojilnice niso dobrodelen zavod, denar, ki ga izposojujejo, se mora vrniti. Ako se izmed 100 posojil eno izgubi, je zavod pasiven in se mora uničiti. Zato tudi ni misliti, da bi mogle posojilnice takim najemnikom „rade“ posojevati, kakor zopet trdi

g. Kiršner. Ako bodo posodile, bojo posodile na posestvo poroka, ne pa na najemnika. Če postava določuje: Polovica stroškov za zgradbo naj bo mera postavno varnega kredita. V resnici je stvar taka: Najemnik pride na posestvo, ki se je 30 do 50 let popolnoma zanemarjalo. V skedenj ne moreš več z vozom, streha je strgana, hiša se ruši na vseh koncih. Novi najemnik mora najprej vse popraviti. Stara hiša je last gospoda lastnika, popravki so last najemnika, kdo bi pa to ločil in kdo bi na te najemnikove popravke kaj posodil? Naj ljudje iz mest vendar ne mislijo, da bi kdo izmed njih po tej poti mogel priti do zemljiške najemnine in polagoma do posestva. Za delo na deželi je treba, da je človek utrjen in je treba, da zna gospodariti: ljudje v mestu nimajo pojma, koliko je treba kmetu znanja, ako naj uspešno gospodariti. Ako spravimo ljudi, ki nimajo premoženja, na taka posestva kot najemnike, jih spravimo le v nesrečo, poskuševali bodo nekaj časa, potem pa vse vkup pustili in odšli v tovarne, kjer se več zasluži. Pomisliti je treba, da so ta posestva vsa zelo zanemarjena. Novi lastnik bo moral pet let pridno delati, da spravi zemljišče zopet v red in ta čas na kako rentabiliteto ni misliti. Kaj pa še le potem, če pride kuga na živino, na svinje, če kdo zbolí, če pride toča? Poprej že revež ni imel nič, posodi mu nihče nič.

Kiršner je opozarjal na Irsko! Tam so vsi posestniki le dedni najemniki — Erbpächter. Da, ali poprej so bili lastniki, ob času reformacij so jim Angleži vzeli zemljiško last in so jih pustili na lastni zemlji le še kot najemnike. Od sihdob je dežela vedno stradala in od 8 milijonov ljudi se jih je 3 milijone preselilo v Ameriko.

Kulturni svet vzame ta postavni predlog na znanje in na njem predlaga še nekaj sprememb. (Dalje sledi.)

NAJNOVEJŠE VESTI

Konferenca v Benetkah.

Dunaj. Zvezni kancler dr. Schober je izjavil strankinim načelnikom glede konference v Benetkah: „Mi smo stali v Benetkah pod izvestnim pritiskom entente, v katere imenu je nastopala Italija. Zato smo morali biti z rezultatom zadovoljni.“

Praga. O konferenci v Benetkah piše „Prager Presse“: „Mi pozdravljamo politiko sporazumov, ako bo utrdila trianonsko pogodbo.“ „Čas“ pa pravi: „Gotovo je, da bo sporazum podvržen ostri kritiki; sicer pa beseda, izrečena v Benetkah, še ni zadnja, ker mora odločati o stvari sami še Vrhovni svet v Parizu.“

Razpoka v trianonski pogodbi.

Budimpešta. Današnje časopisje izraža svoje mnenje k uspehu beneške konference. Splošno se smatra kot moralen uspeh, da je trianonska pogodba dobila razpoko. Sodi se, da se izvrši plebiscit za Mažarsko ugodno.

Temelji avstro-madžarskega sporazuma.

Dunaj. Temeljna načela za dogovor, ki se ima skleniti med Avstrijo in Mažarsko, so določena nastopno. Izvedba plebiscita v Sopronju in petih vaseh med njimi v Finkendorfu, potom mednarodnega imperija, kateremu pripadata tudi po en avstrijski in mažarski delegat. Plebiscit se izvrši, ko se odstranijo mažarske tolpe in po redni predaji Zapadne Mažarske. Predvideno je, da sme ententa odposlati mednarodne čete v plebiscitno ozemlje. Kar se tiče evakuacije tolp, je predviden za mažarsko vlado rok treh tednov. Ako bi imelo ljudsko glasovanje za Avstrijo neugoden izid, se določajo za ozemlje, ki bi potem pripadlo Mažarski, obširne prometne in trgovske politične ugodnosti, ki bi obstojale glavno v tem, da bi se Sopronju priznale pravice proste luke. Nadaljna obveznost, ki je bila določena, obstoji v tem, da se je Mažarska

izjavila pripravljeno, povrniti škodo, ki jo trpi Avstrija radi zakasnele izročitve Zapadne Mažarske. Ali pridejo ti predlogi do izvedbe, je odvisno od odločitve obeh parlamentov.

Beneška pogajanja.

Zapisnik, ki vsebuje uspeh posredovanja italijanskega ministra za zunanje posle della Toretta glede rešitve vprašanja zapadne Ogrske med Avstrijo in Mažarsko, je bil podpisan dne 13. t. m.

Temeljne točke dogovora so sledeče: Mažarska mora skrbeti, da izginejo iz vsega ozemlja zapadne Ogrske tolpe vstavev, tako, da se omogoči av. oblasti, zasesti ozemlje popolnoma v miru. Avstrija pristane na to, da po zasedbi medzavezniška komisija v Sopronju (Oedenburg) odredi in izvede ljudsko glasovanje, s katerim bo prebivalstvo tega mesta in okolice izrazilo svojo voljo, ali hoče pripasti tej ali oni državi.

Finančna in druga vprašanja se uredijo v direktnih pogajanjih.

Po podpisu sta grof Bethlen in kancler dr. Schober izrazila svojo zahvalo italijanskemu zunanjemu ministru della Toretta.

Naše posojilnice opozarjamo na izvršilno naredbo ministerstva financ od 24. sept. t. l., ki se nanaša na preventivno odredbo glede dohodkov iz kapitala. Po tej naredbi so obvezani vsi denarni zavodi kakor tudi zadrage in zavarovalne družbe, da predložijo davčni oblasti po stanju z dne 30. junija 1920 imenik vseh strank, ki imajo pri istih vrednostne stvari, tirjatve, zlasti vloge ali blagajniške listke, tekoči konto itd.

Za omenjene imenike, ki jih treba izpolniti v treh izvodih, se dobijo tiskovine pri davčnih oblastih. Za letos je treba predložiti te sezname do 30. novembra t. l.

Prijave se lahko opustijo v slučajih, da vložna knjižica ne prekorači svote 4000 kron, pri vrednostnih papirjih do enakega zneska. Prijave oproščene so tudi shranjene dragocenosti, ako ne prekoračijo vrednosti nad 10.000 kron.

Natančnejša določila te naredbe so razvidna iz štev. 204 „Bundesgesetzblatt“ z dne 28. septembra t. l., katero številko bo Zveza po možnosti poslala vsem njenim članicam.

Pogajanja med vlado in državnimi nastavljenici v Avstriji. Pogajanja med vlado in nastavljenici so prišla do zaključka. Državnim nastavljenicem se noviša draginjska doklada za 117% in temeljna plača za 70%. Mesečno bo to povišanje znašalo 3 milijarde kron!

Denar se tiska dalje! V prvem tednu oktobra je krožilo zopet 3,6 milijard več v prometu; v celem kroži v Avstriji 73,7 milijard kron v prometu!

Borza. Dunaj, 18. okt. 1921. 100 jugosl. K — 898 avstr. K, 100 češk. K — 2722 avstr. K, 100 mark — 1622 avstr. K, 100 lir — 9940 K, 100 franc. fr. — 18.780 K, 100 švic. fr. — 48.975 K, 1 dolar — 2613 K, 100 rum. lev. — 1937 K, 100 bolg. — 1645 K, 100 polsk. 61 K, 100 ogrsk. — 393 K.

Francišek Čermák,



DUNAJ V.,
Mittersteig 23-15
priporoča svoj zavod
za izdelovanje
angleških in
dunajskih
pian in pianin
(klavirjev).
Tudi export!